

Ламах Т. Б.,
аспірант кафедри кримінального процесу та криміналістики
Академії адвокатури України

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ

SEPARATE PROBLEMS OF THE USE OF THE SPECIAL KNOWLEDGE ARE IN PRE-TRIAL INVESTIGATION RIOTS

Проаналізовані природа та зміст спеціальних знань у досудовому розслідуванні масових заворушень. Обговорені проблеми використання спеціальних знань у процесуальній та непроцесуальній формі. Коротко розглянуто питання, що стосуються задач окремих видів судових експертиз, які призначаються за кримінальними провадженнями про масові заворушення.

Ключові слова: спеціальні знання, форми використання спеціальних знань, розслідування масових заворушень, експертизи, консультативно-довідкова допомога спеціаліста.

Проанализированы природа и содержание специальных знаний в досудебном расследовании массовых беспорядков. Обсуждены проблемы использования специальных знаний в процессуальной и непроцесуальной форме. Кратко рассмотрены вопросы, касающиеся задач некоторых видов судебных экспертиз, назначаемых по уголовным производствам по массовым беспорядкам.

Ключевые слова: специальные знания, формы использования специальных знаний, расследование массовых беспорядков, экспертизы, справочно-консультативная помощь специалиста.

Nature and maintenance of the special knowledge are analysed in pre-trial investigation of investigation riots. The problems of the use of the special knowledge are discussed in a judicial and un judicial form. Questions are briefly considered, touching the tasks of some types of the judicial examinations appointed on criminal productions on investigation riots.

Key words: specialized knowledge, forms of the use of the special knowledge, investigation of mass disturbances, examination, certificate-consultative help of specialist.

Правова держава передбачає не лише нормативне закріплення демократичних прав і свобод людини й громадянина, а й наявність механізму їх забезпечення. За умов, коли в українському суспільстві спостерігається тривожна тенденція погіршення якості життя окремих прошарків населення, на цьому фоні збільшується кількість осіб, що переступають закон, вдаються до вчинення злочинних дій, зневажаючи інтереси інших громадян, нехтуючи нормами поведінки й моралі. Відомою, загально-визнаною і такою, що не відкидається більшістю, є теза: зло має бути покараним. Тому нині особливого значення набуває принцип невідворотності покарання. Із протиправних і кримінально караних діянь злочини проти громадського порядку несуть велику соціальну й політичну небезпеку. Так, відповідно до Єдиного звіту про кримінальні правопорушення в Україні у 2013 р. було обліковано лише 2 кримінальних правопорушення за ознаками ст. 294 КК України, у 2014 р. за ознаками ст. 294 КК було взято на облік 148 кримінальних правопорушень [1], такий різкий сплеск можна пояснити соціально-політичними катаклізмами того року. Проте у 2015 р. в Україні обліковано 22 кримінальних правопорушення щодо вказаної категорії злочинів, за 2016 р. – 9 кримінальних правопорушень, за 2017 р. взято на облік 8 кримінальних правопорушень цієї категорії [2], а станом лише на жовтень 2018 р. у нашій державі обліковано вже 10 кримінальних правопорушень про масові заворушення. Такі статистичні дані свідчать про те, що кількість кримінальних проваджень, розпочатих за ознаками

злочину, передбаченого ст. 294 КК України, з року в рік є стабільно високою.

Під час розслідування масових заворушень необхідно визначити вичерпний перелік обставин, що підлягають доказуванню, з урахуванням не тільки загального вчення про предмет доказування, але й особливостей його криміналістичних ознак. Останнє досягається шляхом аналізу масових заворушень із криміналістичних позицій. Все це визначає методи й принципи виявлення, збирання, систематизації, обробки інформації щодо закономірностей організації та здійснення досудового розслідування масових заворушень. Більшість елементів матеріальної структури масових заворушень має певну специфіку, що відрізняє її від структури інших видів злочинів. І тому застосування можливостей криміналістики в збиранні й оцінці доказів за такими кримінальними провадженнями має не лише спиратися на загальні криміналістичні розробки, а й враховувати специфіку підготовки, вчинення таких злочинів, знаряддя злочину й механізм слідоутворення, способи, які застосовують злочинці задля приховування або й фальсифікації власних слідів тощо. Слідчі (розшукові) дії й інші тактичні засоби, що застосовуються при досудовому розслідуванні масових заворушень, базуються на загальних принципах процесуального закону і криміналістичної тактики. Водночас специфіка певної сфери, в якій вчиняються масові заворушення, вносить деякі корективи у відносини, що складаються під час досудового розслідування кримінальних проваджень за злочинами цієї категорії. Починаючи з виявлення ознак масових заворушень

і протягом усього процесу збирання, дослідження й оцінки доказів вся ця специфіка може бути враховано переважно на рівні криміналістичної тактики і, насамперед, під час реалізації тактичних засобів розслідування злочинів та судового розгляду кримінальних проваджень. Проте, спираючись на тактико-криміналістичні розробки у вирішенні завдань досудового розслідування, не можна залишати осторонь й ігнорувати техніко-криміналістичні напрацювання. У процесі досудового розслідування масових заворушень у сторін кримінального провадження можуть виникати питання, розв'язання яких потребує виваженого наукового підходу. Задля їх вирішення слідчий, прокурор та сторона захисту залучають спеціалістів і експертів як фахівців із різноманітних галузей науки й техніки. Судові експертизи допомагають вивчити сліди та інші речові докази, встановити механізм утворення певних слідів, характер змін, що виникли в навколишній обстановці, відповісти на різноманітні питання шляхом виявлення й дослідження фактичних даних про подію масового заворушення та осіб, які брали активну участь в організації та здійсненні протиправних дій. Цей зріз проблеми вартий детального дослідження й обговорення науковцями та практиками.

Окремі аспекти використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві у галузево-предметному плані висвітлювало чимало вітчизняних науковців, зокрема: Л.Г. Бордюгов, Т.В. Варфоломеева, В.Г. Гончаренко, І.В. Гора, В.А. Журавель, А.В. Іщенко, Н.І. Клименко, І.І. Когутич, В.А. Колесник, І.І. Котюк, В.К. Лисиченко, Є.Д. Лук'янчиков, О.М. Моїсєєв, Г.М. Надгорний, М.В. Салтєвський, М.Я. Сегай, Е.Б. Сімакова-Єфремян, В.В. Тіщенко, П.В. Цимбал, В.В. Циркаль, В.Ю. Шепітько та ін. Ці питання були і є предметом наукового інтересу науковців й інших країн, їм приділили свою увагу Т.В. Авер'янова, А.Ф. Аубакіров, Р.С. Белкін, Б.М. Бішманов, М.В. Бобовкін, В.О. Волинський, О.Ф. Волинський, Г.І. Грамович, А.А. Ейсман, О.В. Гусєв, О.В. Іванова, Є.П. Іщенко, Н.П. Майліс, В.М. Махов, Т.В. Моїсєєва, О.Р. Росинська, І.М. Сорокотягін, А.Р. Шляхов та ін. Зазначені дослідники зробили вагомий внесок у теорію і практику використання спеціальних знань у судочинстві, створили наукове підґрунтя для подальших наукових пошуків.

У різні періоди проблеми використання спеціальних знань під час розслідування такого окремого виду злочинів, як масові заворушення, викликали конкретний інтерес деяких учених, зокрема А.М. Багмета, В.І. Боярова, В.Г. Єнгібаряна, О.М. Кузьменка, А.М. Лазєбного, П.В. Шалдирвана та ін. Зазначаючи теоретичну і практичну значущість наукових праць згаданих учених, варто зауважити, що вони здебільшого розглядали проблеми використання спеціальних знань побічно, в аспекті загальних положень здійснення досудового розслідування масових заворушень. Лише в дисертації А.М. Лазєбного цілісно розглянуто й розкрито питання використання спеціальних знань у розслідуванні злочинів проти громадського порядку. З урахуванням сучасного стану за-

конодавства і правозастосовної практики досудового розслідування масових заворушень нині потребують комплексного дослідження ті проблеми, які раніше не були досліджені на достатньому рівні, а також ті питання, що виникли протягом останніх років.

Метою статті виступає з'ясування питання форм і можливостей використання спеціальних знань у процесі досудового розслідування масових заворушень, визначення характеру й порядку використання спеціальних знань експертом та спеціалістом.

У загальному розумінні під терміном «спеціальні знання» зазвичай розуміють систему теоретичних знань і практичних навичок у галузі конкретної науки, техніки, мистецтва або ремесла, отриманих шляхом спеціальної підготовки чи професійного досвіду, які необхідні для вирішення питань, що виникають у процесі кримінального судочинства. Відомий вітчизняний науковець В.Г. Гончаренко звертає увагу на те, що треба чітко відмежовувати в функціональному сенсі спеціальні знання як результат професійної підготовки і певну спеціалізовану освіченість окремих людей від передбачених процесуальними законами спеціальних знань, які, маючи за своїм змістом повну тотожність із першими, можуть використовуватись у точно встановлених законом формах і межах, тобто є повністю індивідуальними до становища носія цих знань і їх споживачів, перетворюючись на процесуально-правову категорію, використання якої передбачено лише визначеними суб'єктами і у встановлених процедурах, що у кожному випадку їх застосування вимагає наявності одного з передбачених суб'єктів, засвідчення його компетентності, а також узаконених шляхів одержання бажаного результату. У процесуальне визначення спеціальних знань обов'язково має включатись загальнонаукове їх поняття як неодмінна змістова основа поняття процесуального, а останнє має визначати лише межі і форми особливого використання цих знань у судочинстві та юридично значущі наслідки такого використання. Шановний вчений, зробивши ці загальні зауваження, запропонував таке визначення в контексті кримінального процесуального законодавства: спеціальними знаннями в кримінальному судочинстві є знання і навички, одержані в результаті фахової освіти та/або практичної діяльності в будь-якій галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла, які використовуються визначеними законом учасниками процесу в межах наданих кожному з них повноважень задля вирішення за певною процедурою процесуальних завдань. Таке визначення спеціальних знань максимально точно відбиває теоретичні положення наукознавства, законодавства і практику залучення спеціальних знань до відправлення правосуддя. Спеціальні знання – це не якась об'єктивізована аморфна сума результатів людського пізнання, а диференційовані за ступенем пізнання цього галузевого предмета науки, рівнем оволодіння суб'єктом судочинства та процесуальною компетенцією цих суб'єктів знання, які можуть і мають використовуватись у доказуванні фактів, необхідних для встановлення об'єктивної судової істини [3, с. 24].

Фахівці в галузі кримінального процесу та теорії судової експертизи пропонують розрізняти форми використання спеціальних знань і форми застосування спеціальних знань. Стосовно спеціальних знань ці два терміни означають різні напрями діяльності, адже використовують спеціальні знання експерт і спеціаліст у різноманітних формах, а застосовують ці знання особи, що здійснюють кримінальне судочинство, використовуючи результати цього для потреб доказування й втілюючи їх у встановлену законом форму. Дійсно, експерти і спеціалісти використовують свої спеціальні знання, а сторони кримінального провадження і суд застосовують їх у вигляді призначення експертизи, участі спеціаліста в слідчих та негласних слідчих (розшукових) діях, консультативній допомозі. Застосування спеціальних знань спеціаліста і експерта під час розслідування злочинів або судового розгляду сприяє встановленню фактичних обставин для прийняття правильних рішень, забезпечує дотримання прав і свобод учасників процесу. Такі особи шляхом виконання своїх функцій сприяють реалізації функцій інших суб'єктів, зокрема слідчого, прокурора, адвоката-захисника, суду та ін.

Форми використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні масових заворушень, так само як і інших видів злочинів, поділяють на процесуальні та непроцесуальні. Під процесуальними розуміють форми, передбачені КПК України. Так, у процесуальній формі спеціальні знання можуть застосовуватися шляхом участі спеціаліста в проведенні слідчих або негласних слідчих (розшукових) дій, залученні експерта для проведення судових експертиз. Водночас діяльність спеціалістів не вичерпується участю у відшуванні, закріпленні й оцінці доказів у кримінальному провадженні, тому використання спеціальних знань здійснюється також у межах непроцесуальної форми, а саме залучення спеціалістів до надання консультативно-довідкової і технічної допомоги.

На етапі виявлення і початку досудового розслідування масових заворушень основною формою використання спеціальних знань є залучення до участі в процесуальних діях спеціаліста з метою сприяння у виявленні, закріпленні та вилученні предметів, документів, різноманітних слідів, які залишаються на місцях підготовки або вчинення чи приховування слідів цього виду кримінальних правопорушень. Досудове розслідування означає необхідність високого рівня підготовки й проведення слідчих (розшукових) дій, ретельного аналізу отриманої доказової інформації. Така специфіка впливає на особливості тактики проведення слідчих дій і визначає необхідність використання спеціальних знань не лише стороною обвинувачення, а й адвокатом-захисником, який має право збирати, оцінювати й подавати суду докази.

Під час розслідування масових заворушень трапляються ситуації, які можна вважати належними до категорії проблемних. Така проблема полягає не в тому, що немає достатнього обсягу інформації, а в тому, що на певний момент розслідування інформації її занадто багато, є чимало протиріч та навіть

взаємовиключень. У зв'язку з цим одним із завдань слідчого на початковому етапі досудового розслідування є вибір засобів, використання яких сприятиме визначенню достовірності інформації. Це має бути система виважених процесуальних дій, за допомогою яких можна не лише отримати необхідні для встановлення винних осіб докази, а й вирішити питання щодо того, яка інформація відтворює справжню картину події. В межах процесуальної форми використання спеціальних знань за кримінальними провадженнями про масові заворушення доцільно залучати спеціалістів до участі в огляді місця події, огляді трупа, освідуванні, допиті потерпілих, свідків, підозрюваних. Основне значення результатів такого використання спеціальних знань полягає у збиранні вихідної інформації про кримінальне правопорушення, висуненні на її основі типових версій й визначенні типових дій з їх перевірки. Участь спеціалістів-криміналістів, судових медиків дасть змогу оптимізувати процес здійснення таких слідчих (розшукових) дій, конкретизувати необхідний кількісний і якісний склад матеріальної інформації, яка вилучається, з метою недопущення вилучення тієї, що не має значення для кримінального провадження, і водночас правильного й повного отримання відомостей, які є суттєвими й потрібними для кримінального провадження.

Необхідно зазначити, що в процесі досудового розслідування масових заворушень використання спеціальних знань у формі участі спеціалістів у слідчих (розшукових) діях і надання консультативно-довідкової допомоги слідчому не виключає необхідності залучення експерта задля проведення певних видів експертиз. Проведення судових експертиз і використання їх результатів у доказуванні займають неабияке місце в комплексі питань досудового розслідування масових заворушень. Потреба в їх застосуванні виникає тоді, коли інші форми допомоги осіб, які володіють спеціальними знаннями, задля розв'язання питань, що мають значення у кримінальному провадженні, виявляються недостатніми. Судова експертиза значно розширює пізнавальні можливості процесуальної особи, дає змогу використовувати в судочинстві весь арсенал сучасних можливостей науки.

Експертизи призначаються, якщо для встановлення певних фактів у кримінальному провадженні потрібні спеціальні знання, котрі дають змогу дослідити матеріальні об'єкти, явища або процеси, виявити деякі специфічні ознаки, висловити щодо них оціночне судження і сформулювати висновок, який безпосередньо не впливає з проведеного дослідження. Суд користується цим опосередкованим джерелом доказів як «вмістилищем вивідного знання», спираючись на його високий науковий авторитет. Водночас цей авторитет не надає висновку експерта наперед встановленої сили і переваги над іншими джерелами доказів [4, с. 344].

Судова експертиза є основною формою використання спеціальних знань, за допомогою якої сторона, що призначила експертизу, та суд отримують ін-

формацію, що має доказове або орієнтовне значення і яку не можна отримати іншими процесуальними способами. Проте в окремих випадках залучення судового експерта задля проведення експертизи в кримінальному провадженні є обов'язковим. Відповідно до ч. 2 ст. 242, ч. 1 ст. 509 КПК України слідчий, прокурор зобов'язані ініціювати проведення судової експертизи у разі потреби: встановлення причин смерті; встановлення тяжкості і характеру тілесних ушкоджень; визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності; встановлення віку особи, якщо це необхідно задля вирішення питання про можливість притягнення її до кримінальної відповідальності, а в інший спосіб не можна отримати ці відомості; встановлення статевої зрілості потерпілої в кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених ст. 155 КК України; визначення розміру матеріальних збитків, шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяної кримінальним правопорушенням; якщо під час кримінального провадження будуть встановлені обставини, які дають підстави вважати, що особа вчинила кримінальне правопорушення в осудному стані, але після його вчинення захворіла на психічну хворобу, яка позбавляє її змоги усвідомлювати свої дії або керувати ними [5].

Залучення судових експертів задля проведення судової експертизи відкриває можливості для сторін кримінального провадження мати в своєму арсеналі досконалі, такі, що відповідають сучасним досягненням науки і техніки, прийоми і методи в роботі з доказами. Під час досудового розслідування масових заворушень сторони кримінального провадження через клопотання до слідчого судді можуть призначати будь-які експертизи. Зазвичай характер слідів, які виникають під час вчинення масових заворушень, визначає види експертиз, що можуть бути призначені. Проте необхідно зазначити, що на початковому етапі досудового розслідування масових заворушень судові експертизи мають яскраво виразну пошукову спрямованість. Тобто йдеться про вирішення діагностичних та ситуалогічних завдань таких видів судових експертиз, як трасологічна, експертиза відеозвукозапису, балістична, експертиза холодної зброї, пожежно-технічна, вибухотехнічна та ін. У разі, якщо на місці вчинення масових заворушень виявлено трупи загиблих або постраждалих осіб, виникає необхідність проведення судово-медичної експертизи з метою вирішення питань щодо причин настання смерті та характеру і ступеня тяжкості тілесних ушкоджень.

За окремими кримінальними провадженнями про масові заворушення, що вчинені із застосуванням вибухових пристроїв, проводяться вибухотехнічні експертизи, котрі, на відміну від традиційних криміналістичних експертиз, вирішують не лише ідентифікаційні, а й значною мірою завдання ситуалогічного характеру. Усі конкретні об'єкти, що підлягають вибухотехнічному дослідженню, зазвичай поділяють на три групи: вибухотехнічні вироби, матеріали

і речовини, з яких вони виготовлені, вибухотехнічні суміші і їхнє пакування, капсули та електродетонатори, підшивачі, піротехнічні та імітаційні засоби, саморобні вибухові пристрої і їх залишки після вибуху; інші матеріали, речовини і вироби, що пов'язані з підготовкою до злочину, зокрема інструменти і пристосування для виготовлення або доведення вибухових речовин і вибухових пристроїв, камуфляж і предмети зі слідами вибухотехнічних об'єктів, що залишились після спільного з ними зберігання, пакування, доставки вибухового пристрою до місця вибуху; предмети обстановки з місця події, які мають на собі сліди вибуху, а також знаряддя і інструменти, які були використані з метою знешкодження вибухотехнічних виробів. Значення кожного з об'єктів вибухотехнічної експертизи зумовлене певними факторами, до яких належать: характер зв'язку конкретного об'єкта з подією злочину; обсяг і зміст інформації, яку зберігає в собі об'єкт; можливість розв'язання конкретних питань та їх послідовність; здатність вибухотехнічного об'єкта зберігати на собі сліди і характеристики, що потрібні для проведення експертизи [6, с. 121–123].

Значна кількість речових доказів за кримінальними провадженнями про масові заворушення потребує експертного дослідження у лабораторних відділеннях бюро судово-медичної експертизи. Частина речових доказів має криміналістичний характер, зокрема це такі, що сприяють: встановленню характеру ушкодження, механізму травми; ототожненню особи; встановленню конкретного знаряддя злочину та ін. Інша група речових доказів має біологічне походження, тобто являє собою виділення організму людини або частини її органів і тканин (кров, волосся, слина, піт, потожирові нашарування, нігті, кістки, частки шкіри, м'язової тканини, мозку, внутрішніх органів). Речові докази біологічного походження досліджуються в імунологічних і цитологічних відділеннях бюро судово-медичної експертизи [7, с. 357].

Окреме місце серед судових експертиз, які проводять у кримінальних провадженнях про масові заворушення, займають експертизи матеріалів і засобів відеозвукозапису. Об'єктами такої експертизи можуть бути аудіо- та відеозаписи, що отримані працівниками правоохоронних органів і силових структур під час виконання покладених на них обов'язків з охорони громадського порядку, матеріали від кореспондентів ЗМІ, а також аудіо-, відеоматеріали, що отримані випадковими громадянами як очевидцями цих подій під час фото- та відеозйомки приватного характеру, відеозаписи із автомобільних відеореєстраторів, які умовно можна назвати «матеріалами громадського документування». Окрему категорію становлять матеріали відеозаписів зі штатних камер вуличного відеоспостереження, кількість яких в українських містах і, насамперед, у Києві дедалі зростає.

Кількість компактних пристроїв відеозапису, камер зовнішнього спостереження, що зростає в багато разів, призвела до збільшення кількості числа зображень, які надходять на експертизу як об'єкти відеографічних досліджень. Оскільки традиційні

криміналістичні методики висувають жорсткі вимоги до умов отримання зображень (за ракурсом, освітленням, нерухомістю зафіксованого об'єкта), нині стоїть питання із створення нових методик, котрі б забезпечували максимальне вилучення криміналістично значущої інформації із зображень, отриманих за нестандартних умов. Фіксація і дослідження динамічних ознак людини може вирішуватися із застосуванням технологій відеофіксації, які нині швидко поширюються, з подальшим аналізом зображень на комп'ютері за допомогою відповідного програмного забезпечення. Інформаційними джерелами динамічних ознак людини нині можуть бути системи відеоспостереження, які досить поширені, й доволі часто злочинна діяльність фіксується саме такими системами. Відеозйомка дає змогу фіксувати положення тіла людини і його частин у просторі й у часі, а потім визначати координати деяких анатомічних частин тіла, за якими розраховувати лінійні й кутові координати, траєкторії, швидкості і прискорення переміщення різних ділянок тіла [8, с. 114–115]. Дані, отримані під час відеозйомки й обробки зображень, можуть зберігатися в пам'яті комп'ютера, становлячи так званий динамічний образ рухів людини.

Завдання, що ставляться експерту на вирішення, залежать від кожного конкретного факту вчинення злочинних дій та обсягу матеріалів, які є в розпорядженні сторін кримінального провадження на момент виникнення потреби в проведенні експертних досліджень. Значну допомогу у визначенні роду та виду судових експертиз, переліку завдань для вирішення експерту, відбору зразків для порівняльного дослідження можуть надавати сторонам кримінального провадження спеціалісти в межах непроцесуальної форми використання спеціальних знань.

Консультативна допомога спеціаліста може мати місце й у процесі оцінки висновку експерта, а також

підготовки вмотивованого клопотання про призначення повторної чи додаткової експертизи. Багато науковців вважає, що окремою непроцесуальною формою використання допомоги спеціаліста є рецензування висновку експерта, яке має виразну консультативну основу [9]. Таке рецензування має на меті визначити, чи дотримувався експерт певних стандартів, які прийняті в тому або іншому виді експертних досліджень, виявити на підставі узагальнень шляхи усунення недоліків, розробити та впровадити найбільш досконалі методики дослідження. Вітчизняний науковець О.В. Круть правильно зазначає, що рецензія – це суб'єктивна думка рецензента, яка базується на певних об'єктивних даних, викладених у висновку судового експерта. Вона не є процесуальним документом, і рецензент не несе ніякої, крім моральної, відповідальності за складену ним рецензію. Метою рецензування висновків є постійне вдосконалення професійної майстерності експертів, поліпшення якості, підвищення наукової обґрунтованості висновків та їх доказового значення, виявлення на підставі узагальнень шляхів усунення недоліків і розробка та впровадження найбільш досконалих методик дослідження [10, с. 37]. На нашу думку, в рецензії мають піддаватися аналізу питання якісного характеру всіх об'єктів, які надавалися на експертизу та порівняльних зразків, визначення повноти вирішення поставлених перед експертом завдань з урахуванням методик, що є на момент проведення експертизи.

Використання спеціальних знань у процесі досудового розслідування масових заворушень сприяє підвищенню ефективності проведення необхідних слідчих (розшукових) дій, обранню оптимальної тактики їх проведення, висуненню обґрунтованих слідчих версій, формуванню необхідної й достатньої доказової бази на основі криміналістично значущої інформації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Статистична інформація – Генеральна прокуратура України за 2013–2015 pp. URL: <http://www.gp.gov.ua>.
2. Статистична інформація – Генеральна прокуратура України за 2017 p. URL: <http://www.gp.gov.ua>.
3. Гончаренко В.Г., Курдюков В.В., Легких К.В. Спеціальні знання: генезис, предмет, рівні, форми використання в доказуванні. Вісник Академії адвокатури. 2007. Вип. 9. С. 22–32.
4. Криміналістика. Академічний курс: підручник. / Т.В. Варфоломєєва, В.Г. Гончаренко, В.І. Бояров, С.В. Гончаренко, В.О. Попелюшко. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 504 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 p. № 4651-VI. Офіційний вісник України. 2012. № 37. Ст. 1370.
6. Колесник В.А., Гора І.В. Криміналістика в протидії незаконному використанню вибухових пристроїв, вогнепальної зброї та обігу наркотиків: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 400 с.
7. Судова медицина: підручник. Вид. 3-тє, доп. та перероб. / За заг. ред. Лісового А.С., Голубовича Л.Л. Київ: Атіка, 2008. 484 с.
8. Смичок В.Д., Хомин О.Й. Опрацювання зображень для виявлення і попередження злочинності. Проблеми застосування інформаційних технологій, спеціальних технічних засобів у діяльності ОВС та навчальному процесі: Збірн. наук. статей за мат. доповідей учасників наук.-практ. конф. (23 грудня 2016 p. Львів): Льв. ДУВС, 2016. С. 114–119.
9. Бобовкин М.В. Рецензирование заключения эксперта как форма консультативной деятельности специалиста: проблемы теории и практики. Ученые-криминалисты и их роль в совершенствовании научных основ уголовного судопроизводства: матер. науч.-практ. конф. в 2-х ч. Ч. 1. Москва: Акад. Управ. МВД России, 2007. С.293-295.
10. Круть О.В. Щодо рецензії на висновок судового експерта, правомірності її використання в судочинстві. Адвокат. 2013. № 2(149). С. 36–37.